

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора, професора
кафедри економіки і права Національного університету харчових
технологій Данкевича Андрія Євгеновича
на дисертаційну роботу Лебідя Олександра Васильовича
на тему: «Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в
АПК України», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка, галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки**

1. Актуальність теми та її зв'язок з науковою тематикою.

Сьогодні економіка перебуває у ситуації, коли традиційні моделі розвитку вичерпали свій потенціал, а подальше підвищення конкурентоспроможності потребує формування ефективних, економічно виважених та екологічно орієнтованих механізмів інвестування. Водночас, інтеграція України у світові економічні структури, зокрема членство у СОТ та виконання Угоди про асоціацію з ЄС, формують нові вимоги до екологічних стандартів виробництва, управління природними ресурсами та прозорості інвестиційних процесів. Це підсилює необхідність наукового пошуку механізмів, які здатні забезпечити збалансоване поєднання економічної вигоди, екологічної безпеки та соціальної відповідальності.

Наукова актуальність також посилюється необхідністю післявоєнного відновлення в якому агропромисловий комплекс може стати драйвером відродження та потребує модернізації виробничих потужностей, впровадження інноваційних технологій, очищення територій, відновлення деградованих земель та побудови нових, стійких виробничих систем. У таких умовах особливого значення набуває формування моделей екологічно спрямованого інвестування, здатних забезпечити не лише економічний ефект, а й довгострокову стабільність. Таким чином, наукова актуальність теми дисертації полягає у необхідності комплексного теоретичного та практичного обґрунтування економічних і екологічних передумов залучення інвестицій в АПК України.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень і розробок Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідної тематики: «Забезпечення розвитку територіальних громад в умовах реформування самоврядування» (номер

державної реєстрації 0122U002096, термін виконання 2022-2024 рр.), де автором проведено аналіз динаміки інвестицій, визначено основні джерела фінансування, рівень участі державного, місцевого та приватного секторів, а також оцінено інвестиційну привабливість регіону в розрізі галузей. Особлива увага приділялася інвестиціям у розвиток АПК України, що відповідає завданням державної політики сталого розвитку.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

У дисертації визначено мету дослідження, яка полягає в формуванні науково обґрунтованих підходів і практичних рекомендацій щодо створення сприятливого економічного та екологічного середовища для ефективного залучення інвестицій в АПК України, з урахуванням сучасних викликів та пріоритетів сталого розвитку. Об'єкт, предмет та мета дослідження логічно взаємопов'язані.

Для досягнення визначеної мети в дисертаційній роботі поставлено та виконано такі основні завдання: розкрито сутність інвестицій, визначено їх структуру; досліджено екологічні та економічні чинники інвестиційної діяльності, проаналізовано зарубіжний досвід; розроблено методичні положення щодо удосконалення розрахунку інтегральних регіональних індексів оцінки інвестиційної привабливості АПК; проаналізовано макроекономічні показники формування інвестиційного потенціалу; оцінено стан природно-ресурсного забезпечення та рівень екологічної безпеки аграрного виробництва в Україні; виявлено ключові проблеми та бар'єри залучення інвестицій з урахуванням ризиків, сформовано пропозиції щодо створення сприятливого інвестиційного клімату в аграрній сфері на основі податкових і фінансових інструментів стимулювання; оцінено перспективи розвитку державно-приватного партнерства в аграрному секторі; обґрунтовано концепцію екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів у контексті розвитку «зеленої» економіки.

В процесі виконання роботи автор використав комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукових досліджень, а саме: синтезу, індукції, дедукції, порівняльного аналізу, статистичного аналізу, опитування, класифікації та типології, економіко-математичне моделювання, системний аналіз тощо. Інформаційною базою стали наукові й статистичні джерела, дані Державної служби статистики України, Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства, міжнародні звіти (UNIDO, FAO, ЄБРР).

Дисертант в процесі написання роботи опрацював 202 літературних

джерела. Використані теоретико-методологічні підходи обрані на основі поглибленого аналізу літературних джерел та врахування попередніх досліджень вітчизняних та зарубіжних учених у сфері інвестиційної діяльності, економічного розвитку та екологічної безпеки АПК. Застосування комплексного підходу забезпечило наявність міцної аргументованої бази для формування висновків дослідження.

Одержані автором результати дисертаційного дослідження та розробки рекомендовано до впровадження в практичну діяльність Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації, де автором рекомендовано економічні та екологічні чинники активізації інвестиційного процесу. ТОВ «Про-Харвест», де запропоновані методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості, інституційного середовища та екологічної складової інвестування, що дозволили керівництву підприємства оптимізувати прийняття управлінських рішень у частині інвестиційної політики (довідка від 25.11.2024 р); ФГ «Зоря-Василівки»: здійснено комплексний аналіз потенціалу залучення «зелених» інвестицій у реконструкцію системи зрошення на площі близько 40 га ріллі (довідка від 30.06.2025 року); Державна екологічна інспекція у Вінницькій області, де запропоновано практичні та методичні рекомендації, щодо визначення пріоритетних напрямів інвестування у природоохоронні технології та удосконалення механізмів державного моніторингу екологічних ризиків.

Положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету під час викладання окремих частин навчальної дисципліни «Аграрна політика та земельні відносини». Практичне значення одержаних наукових результатів зумовило їх впровадження у навчально-методичний процес та наукову роботу кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії (довідка № 01.1-60-1303 від 17.09.2025 р.).

3. Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Серед результатів дисертаційного дослідження, що містять елементи наукової новизни, слід відзначити низку важливих положень. По-перше, запропоновано концепцію трирівневої інституціоналізованої взаємодії учасників ДПП, адаптовану до національних умов та підтверджену через структурно-функціональний аналіз конкретного інвестиційного проєкту.

По-друге, удосконалено методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіонів АПК, з акцентом на макроекономічні показники, природно-ресурсний потенціал та рівень екологічної безпеки виробництва.

Крім того, удосконалено: підходи до аналізу інвестиційної привабливості АПК на основі принципів системної, технологічної та екологічно орієнтованої модернізації, які передбачають гармонізацію нормативно-правової бази України зі стандартами ЄС; трактування сутності інвестицій, їх структури та значення для розвитку АПК.

Серед результатів, що набули подальшого розвитку, варто відзначити: методи прогнозування залучення прямих іноземних інвестицій шляхом моделювання впливу макроекономічних показників; науково-методичний підхід до комплексної, трикомпонентної оцінки інвестиційної привабливості АПК через призму впливу системних ризиків, інституційних обмежень та регуляторних викликів на ключові показники фінансового оцінювання інвестиційних проєктів. Також було запропоновано напрями державної політики щодо формування сприятливого інвестиційного середовища через податкові та фінансові інструменти стимулювання, спрямовані на підтримку аграрного виробництва.

Окрім того, досліджено аналітичні інструменти, зокрема матриця позиціонування регіонів України за інвестиційною привабливістю та потенціалом, а також нові механізми та математичні моделі для еколого-економічного управління надрокористуванням та вдосконалення фінансово-кредитного забезпечення АПК.

Важливе місце в роботі займає концепція екологічно орієнтованих інвестиційних проєктів, які базуються на принципах сталого аграрного виробництва та підвищенні екологічної безпеки територій.

Запропоновані методичні підходи можуть бути використані: органами державної влади та місцевого самоврядування – для удосконалення механізмів регулювання інвестиційної діяльності та розробки стратегій регіонального розвитку; аграрними підприємствами – для оцінки інвестиційної привабливості, вибору оптимальних джерел фінансування та мінімізації ризиків у процесі реалізації інвестиційних проєктів; фінансовими установами – для поглибленої оцінки інвестиційних ризиків у сільському господарстві та розробки спеціалізованих кредитних і страхових продуктів; у сфері міжнародного співробітництва – для визначення напрямів залучення інвестицій, запровадження механізмів ДПП; у навчальному процесі закладів вищої освіти – як теоретична і практична база для викладання дисциплін з інвестиційної діяльності.

4. Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

Дисертаційна робота Лебідя О.В. має логічно обгрунтовану структуру, яка дозволяє послідовно розкрити мету, завдання та тему дослідження. Викладення інформації є послідовним і доступним, що сприяє зрозумінню та осмисленню представлених результатів дослідження. Науково-методичне оформлення роботи та її зміст відповідає вимогам та стандартам, встановленим Міністерством освіти і науки України, що забезпечує її відповідність критеріям для присудження наукового ступеня.

Дисертаційна робота викладена на 245 сторінках комп'ютерного тексту, складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 59 таблиць та 45 рисунків. Список використаних джерел включає 202 найменування, в тім числі латиницею.

У *першому розділі* дослідження подано глибокий теоретико-методологічний розгляд сутності інвестицій та їх рушійних сил у динаміці розвитку аграрного комплексу. У роботі розглядається економічна природа інвестицій як основного ресурсу економічного зростання, інноваційного оновлення та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства. Класифікацію здійснено за напрямками використання (реальні, фінансові, інноваційні), джерелами формування (внутрішні, зовнішні), інституційним характером (державні, приватні, змішані) та строками реалізації (короткострокові, середньострокові, довгострокові), а також територіальною спрямованістю.

У *другому розділі*: аналізується сучасний стан економічних та екологічних передумов інвестування в аграрний сектор економіки. За допомогою статистичних даних, економетричного моделювання та SWOT-аналізу було досліджено макроекономічні показники, що впливають на інвестиційний потенціал сектору: обсяг ВВП, прямі іноземні інвестиції, темпи інфляції, обмінні курси національної валюти, облікову ставку, структуру зовнішнього боргу, експорт та імпорт.

Досліджено природно-ресурсну базу та екологічну безпеку аграрного виробництва: стан земельних ресурсів, водний баланс, використання добрив, збереження біорізноманіття та наслідки зміни клімату. Оцінено ключові інвестиційні бар'єри – політичні, економічні, правові та інституційні ризики, високий ризик зовнішньоекономічної кон'юнктури та кліматичних змін.

У *третьому розділі* проаналізовано стратегічні основи активізації інвестиційних процесів в АПК у повоєнний період та перехід до «зеленої економіки». Запропоновано структурно-функціональну модель інвестиційної політики АПК, яка поєднує економічні, екологічні та інституційні криві розвитку. Відповідно до цієї моделі були ідентифіковані основні інвестиційні пріоритети, що включають цифрову трансформацію сільського господарства, використання тригерів точного землеробства, розвиток відновлювальної енергетики, відновлення зрошувальних мереж, будівництво логістичної інфраструктури, підвищення енергоефективності підприємств та розвиток глибокої переробки сільськогосподарської продукції. Окрема увага приділялася регуляторам державного приватного партнерства, таким як спільне фінансування, концесії, кластеризація, фонди підтримки, елементи податкової реформи та механізми «єдиного вікна».

Дисертаційна робота Олександра Лебідя демонструє високий рівень наукової зрілості та дотримання академічних стандартів. Кожен з розділів дисертації логічно пов'язаний із загальною метою роботи та вносить значний внесок у наукову і практичну площину залучення інвестицій в АПК України. Автором ґрунтовно опрацьовані як вітчизняні так і зарубіжні наукові праці. Робота наповнена графічним і табличним викладенням результатів дослідження. Висновки та рекомендації дисертаційної роботи знайшли практичне застосування в практиці роботи підприємств агропромислового комплексу та апробовані на численних науково-практичних конференціях.

Оригінальність дослідження підтверджується науковими публікаціями, в яких представлені результати роботи. Тема дисертації відповідає сучасним вимогам наукової спільноти та повністю узгоджується зі стандартами вищої освіти.

5. Повнота викладення результатів дослідження у наукових виданнях

За результатами дослідження автором опубліковано у 14 наукових наукових праць загальним обсягом 8,72 умовн.др.арк. (власний доробок автора 8,32 умовн. др. арк.), 0,93 умовн. др. арк. у наукових фахових виданнях включених до наукометричних баз Scopus та Web of Science Collection; 6,68 умовн. др. арк. у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 1,11 умовн. др. арк у інших виданнях.

Встановлені нормативами вимоги до кількості публікацій у фахових

виданнях, що індексуються міжнародними наукометричними базами, забезпечено в повному обсязі. Опубліковані наукові роботи повно й об'єктивно репрезентують наукову новизну, здобуту в процесі виконання дисертаційного дослідження.

6. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Рукопис дисертаційної роботи Лебідя Олександра Васильовича перевірено сервісом перевірки на плагіат онлайн «StrikePlagiarism.com». Рівень оригінальності тексту становить 93,92 %. За перевіркою посилань комп'ютерною програмою визначено наявність окремих співпадінь з власними публікаціями, методичною частиною (опис методів статистичної обробки даних), термінологією, посиланнями на бібліографічні джерела інформації, загальновживаними словосполученнями. Під час вивчення матеріалів дисертації, аналізу наукових публікацій автора не було виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Таким чином, дисертаційна робота Лебідя Олександра Васильовича визначається самостійною оригінальною працею та не містить порушень академічної доброчесності.

7. Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

В загальному, дисертаційна робота написана з дотриманням існуючих вимог, має логічно побудовану структуру і є завершеним науковим дослідженням. У даній роботі присутні окремі недоліки та дискусійні моменти. Зокрема:

1. В дослідженні стверджується про розроблення «структурно-функціональної моделі інвестиційної політики АПК», яка інтегрує економічні, екологічні та інституційні параметри розвитку. Проте в дисертації відсутня будь-яка математична чи економетрична формалізація зазначеної моделі, зокрема система рівнянь, функція мети або система обмежень, що унеможлиблює її верифікацію. Незважаючи на коректність обраних критеріїв і логіку їх поєднання, наукова обґрунтованість роботи суттєво зросла б за умови представлення формалізованого підтвердження висунутих гіпотез.

2. У дисертаційній роботі неодноразово декларується, що державно-приватне партнерство (ДПП) виступає «ефективним механізмом мінімізації інвестиційних ризиків». Однак емпіричний контекст України 2022–2025 рр. демонструє протилежну тенденцію: значна частина масштабних ДПП-проектів перебуває у стані призупинення або супроводжується суттєвими корупційними й управлінськими дисфункціями (зокрема, у сферах

інфраструктурних програм, концесійних договорів щодо елеваторних потужностей). За таких умов твердження про зниження ризиків потребує додаткової аргументації. Доцільним для роботи є поглиблення аналізу зарубіжного досвіду дієвих механізмів управління ризиками, що дозволило б критично оцінити можливість адаптації інструментів ДПП до українських реалій.

3. У дисертаційній роботі фактично відсутній системний аналіз впливу земельної реформи та запровадження ринку землі (з 2021 р.) на формування інвестиційної привабливості аграрного сектора. Водночас саме функціонування ринку землі є одним із найвагоміших інституційних сигналів для інвесторів за останні п'ять років, що визначає доступ до ключового виробничого ресурсу, рівень його капіталізації та прогнозованість інвестиційного середовища. Така прогалина виглядає істотною для дослідження, яке позиціонується як комплексне. Включення поглибленого аналізу обігу земель та їхнього впливу на інвестиційні ризики і капіталізацію бізнесу суттєво посилює наукову аргументацію роботи. Це дозволило б сформулювати більш обґрунтовані рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості галузі.

4. У дисертації декларується важливість екологічних чинників у формуванні інвестиційної привабливості АПК, проте практично відсутній аналіз кліматичних змін як стратегічного детермінанта інвестиційного ризику. За останні 10-15 років в Україні спостерігається суттєва трансформація природно-кліматичних зон, зокрема фактичне зміщення меж Лісостепу та деградація значної частини Полісся, що суттєво впливає на урожайність, водний баланс та структуру інвестування. Дисертаційне дослідження виграло б, якби цей аспект отримав більш ширше висвітлення у Вашому дослідженні, оскільки він безпосередньо визначає довгострокові інвестиційні рішення.

5. У дисертації значна увага приділена інституційним та економічним передумовам інвестування, однак лише фрагментарно розглянуто ризики воєнного часу, які з 2022 р. стали визначальними для інвестиційної привабливості АПК. Йдеться як про руйнування інфраструктури АПК так і про деградацію і виведення з господарського обороту земель (основного виробничого ресурсу) унаслідок військових дій — зокрема, забруднення важкими металами, мутацію мікробіоти як наслідок затримка схожості та втрата урожаю і капіталізації. Варто було б детальніше зупинитись на даних аспектах, що дозволило б істотно посилити практичну цінність та реалістичність Ваших висновків щодо інвестиційного потенціалу АПК.

Слід зауважити, що відмічені вище недоліки не є принциповими та не знижують високу наукову та практичну цінність дисертаційної роботи і її вклад в забезпечення формування сучасної інвестиційної моделі розвитку економіки агропромислового комплексу.

8. Загальний висновок.

Представлена до захисту дисертаційна робота Лебідя Олександра Васильовича «Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в АПК України», подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка, є результатом самостійних досліджень, відповідає вимогам вищої школи освіти та має наукову новизну.

Дисертація за своєю актуальністю, науковою новизною, практичним значенням одержаних результатів, обґрунтованістю основних положень та висновків відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та вимогам наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Дисертаційна робота «Економічні та екологічні передумови залучення інвестицій в АПК України», є завершеною науковою працею і може бути представлена для офіційного захисту в разовій спеціалізованій вченій раді, а її автор Лебідь Олександр Васильович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент,
доктор економічних наук,
професор, професор кафедри економіки і права
Національного університету
харчових технологій

Андрій ДАНКЕВИЧ

